

ה מ א ס ף

לחדש כסליו תקמ"ה

~~לחדש כסליו תקמ"ה~~

א

שירים

אגרת כתובה למ"דל"ע מהמ"ח היקר כ"ה דוד פרידריכספעלד
באמסטרדם

אלופי ומיודעי, עדת המאמנים, יתן ה' את ברכתו לכם
מעתה ועד עולם אמן!

אֲנִי תתנו את עבדכם לפני בן בליעל, כי לא בן בליעל
אנכי, ועוד רוחי עס'רוחכם, ולא כחשתי בכס מעולם -
מקצותכם הקרובים לי באהבתם אותי, גם אותי קראו לאחור:
"הטף מליך אלינו, תנה לנו משיריך ונעמדם על ספר, הלא
"מחשבה משכנו להוציא לאור תפארת לשון עבר, העמונה
"בארץ, בינת אדם לא דרשה, ולב משכיל לא חקרה, ויקומו
"כביאי שקר ואכשי רוח עושים, ויתחפשו שפת יהודית ברוח
"זרה ויפחמו באפה נשמת אדם לא חיה, דברת אל חי השם
"פה לאדם, לשון מלכים ושדים, כהנים וכביאים לשחוק
"ילדים היתה, ושעשע יונק בס תחת אחד השיחים הנדמים
"בכח הקול הזמר קרא בגרון, והיא מתנכרה, אויל הנביא
"משוגע איש הרוח!" וגם אני ידעתי כי דבר אמת בפיכם
ומאז כבוכתי ויהי לי מעט להבין משל ומלילה בלשוננו הקדושה,
כמוכם קנאתי גם אני במחפשי אדרת תפארת ישראל, וישמחה
למיומם מזימה כבערה ככלה הסמכות אשר היו לדומן על פני
האדמה, ומאז ראיתי:

הדלה ממליצת יהודית התפארת
לא יוכל מצוא אותה ביום

מבקשה:

ותהי

ז (ט)

נתיח ממנו שפת אמת נעדרת
 כי באו בוערים, ממאז ארץ מקדשה

ויען כי קתם לי כבוד, ותקראוני לעלות במתכם, והייתי
 כאחד מכם, וידעתי כי מזאתי חן בעיניכם, לכן אהרץ
 אתכם, לאמור: יתן ה' את העדה הזאת למורי דעת ומכירי שמועה
 לאורם ולכן נערי בני ישראל, למען תפקחנה עיניהם לדעת
 דרך השכל ועשתותיהם הלבבות, והסמילו במלכות התורה,
 הכינו נחות דברי הכנאים ומלאה הארץ דעה אנון!

ועתה ראו אחי! כי קצאת לשוננו אחותני, לכן ספכתם
 בנו על הבאים להשתחות בהדרת קודש, ויתעבדו
 ויגעלוהו, כי מזאתם לא רחמו.

בזה לכם רועי רוח בת מלך בפיפה,
 הנה אתנו ומותר אהבתכם שגארה
 נפשה:

אך בני נידם יבואו גנה יאכלו פריה
 היא השכיבתם בחיקה ותבסם בלבושה,
 אל תגשו הנה, אתם בני עוני וצימאין:
 מחבק אשפות, מי שמהו לנדיב וגאון?
 אף כי תאמרו נתנה שוחד וגם כי נפתנה
 יקרה האהבה הוין תבל לא תשיגנה
 גם אין תאנה בתאנתכם, ואין בגפנתכם שריגים
 סבאכם מחול במים, כספיתכם היו לסיגים.

מאז לא ידעתם, ואין בכם תבונה
 לקנות לקחה כי לא ראיתם בל
 תמונה.

חורש

חורש במליצה , הוא ישוביל בלשונו ,
 כי יסיד פסל כתבנית איש ורב גאווה :
 פתכם מקיץ , ובבצר הנדדם ,
 ויעשהו כתבנית איש כתפארת אדם ,
 אשר אם יביט איש ברו והכיר מראהו ;
 לכושי תשחיר עורו , ומלך תיפהו
 אם כזאת תעשון , באמת ובתמים ,
 והייתי עבד לכם כל הימים .

דוד פרידוויכספעלד מזכרון

ב

מכתבים

מאמרי יב"ל בן הגי לבית דברי .

פ ת י ה ה .

באשר הדבור הפנימי והדבור החיצוני הם נקשרים בקשר אחיד
 וחזק שאי אפשר להפרידו , וערך הראשון אל השני כערך
 הנפש אל הגוף ; כן ערך ההגיון אשר הוא יכלול בו משפטי הדבור
 הפנימי אל ערך הדקדוק אשר יכלול בו משפטי הדבור החיצוני ,
 וכללי דקדוק הלשון הלא תקועים ותקופים בדרכי ההגיון שהוא
 יסוד כל מותר אדם מן הכהמה , ובאין הגיון ישולל הדבור ,
 אלא שיש שיטתמש איש בדרכי ההגיון בלי לדעת אותם בנורו ,
 כמו שיטתמש איש בלשון ע"י השמע וההרגל מבלי שידע דרכי
 הדקדוק , אבל באמת כיתרון המדקדק מכלתי המדקדק
 בדבורו , כן יתרון היודע דרכי ההגיון מהנעדר ידיעתם ,
 ואם הראשון בכל עת לפגיו יהלך וישם לדרך פעמיו בלי
 לתעות ימיו ושמואל , השני יכול פעם אחר פעם במהמורות
 הספק ואין מזיל . ולכן לא זו בלבד שהוא ראוי ללמד לנער
 דרכי

דרכי הדקדוק, כן להבינו בספר תורת ה' כן להרגילו חזר
בלשון צחה ונקיה; ולא זו בלבד שהוא גאה ללמדו דרכי ההגיון
כן להעמידו על עומק פשוטי הכתובים, כן להסיר כל טענה
והשגת תכליתו הנרצה בו מאת הבורא יתעלה: אבל גם ראוי
הוא וצאה למכר שתי תלמודיות האלד יחד, כי אחים תואמים
הם יוצאים מגדר הדבור, ואם בשתי אלה יבוא אל הספר
לדרוש לחקור ולתור, הנה שכרו כידו.

ובכבר שם חכם דורנו בהקדמתו על התורה, אלה המושפטים
לפני בני ישראל להיות ביעקב לחק ללמד לנגד דרכי הדקדוק
וההגיון כרופים יחד, והנה לו שם יד בכללי יסודות הדקדוק
ע"ד ההגיון, אבל הניח עוד מקום להתגדר בו, לכל מי
שידענו לבו לעסוק במלאכה זאת, ובכן חזי באתי לכוונת את
אשר עש לבני בדברים האלה במאמרים אחת אחת, לא כפי
סדר הענינים, אבל כפי העולה על רוחי כפעם בפעם, ואם
מתקשר הדעת אצלי ושפל הערך, הנה לא עלי המלאכה
לגמור, אף לא כן חורין אני להטיל מונח, וכל המושפטים
תפוא עליו ברכה.

מאמר א'

רבוני הפרטים, רבוני הכלל.

אמר הרב המבאר ה' במדבר על יד תרגום האשכנזי הנא
והנעים מהפסוק האלהי החוקר השלם מהר"מ מדעמוי
ט' בפ' כאלים בטע ה' וז"ל: "לדעת הגאון הוא לשון אהל, כי
מתאנו כטושה באהל, ויטע אהלי אפדנו ובא הרבוי נמנו ע"מ
בקר בושם שהרבים מהם **בקרבים בשמים**, אך
לא חזינו בכל המקרא תיבת אהל בכנוי היחיד ובכנויי
רק בחולס וכו' מתנה חזי על הרב שמפי מחקוק גדול
כמוהו יאז כאלה הדברים אשר לא חזון עם, ואין שאל כל
הפסוקים כתוב בהם תיבת אהל בכנוי היחיד והפ"א נקודה
קמץ קטן ע"מ ק"ש? ואדרבא לא מתאנה בחולס רק פעם
אחת, והלכת ל**אורקלך** (שפטיס י"ט ט') וגם שם יש לשקף
אם הוא אינו מכנוי הרבוי בחקרון יוד הרבים, כי כן
יצאו הרבה במקרא. ומק שאחר ובכנוי, הנה זה אחת
שהפסד

שהנפדר ממנו לא ימצא כי אם בחולם *) אבל אינו כן
בהסמיכות ובנפיקים , שמצאנו ג"כ הפ"א בקודם קמן קטן כמו
וישכון ב**אֱהֲלֵי** שם , שוכן אל **אֱהֲלֵיכֶם** , ורבים כן
הכאים כוודאי מן הכוי **אֱהֲלִים** כמו קדשי קדשיכם
יון קדשים , כי אם בוא יבואו מהבני **אֱהֲלִים** , או לא
ישתנה חולם הפ"א כמשפט משקל גרר , וכן מצאנו ג"כ
באמת מה שוכן **אֱהֲלִיךָ** ורבים כמהו ? לכן אמרתי שגם
יניכת **אֱהֲלִים** גם פנינת **אֱהֲלִים** הוא רבוי . אם אהל , או
גל אחד כפי דרכו המיוחד לו , כאשר נראה בקמח , אם
מתחלה געין עיון מה פענוך הרבוי ומשגביו . וכאמר :
קברך איזה פרטים או מומין אחד או מומינים שונים , הכול
יארץ לבעלי ההגיון המספדי , ולבעלי הלשון הרבים או הרבוי ,
זה מן הידוע מאתנו בדיט על הנמשך ממנו שהוא :

(א) בכל רבוי יתאחדו הפרטים אשר מהם יולד הרבוי יחוד
מה , ויעשו אגודת אחת או בזמן או במקום או במין
(ר"ל במשיגיהם ומקריהם) או בתכלית .

(ב) יש להתבונן ברבוי בהחית היותו מורכב מאישים רבים
בעלי המספר , וזה מה שנקרא רבוי הפרטים .

(ג) יש להתבונן ברבוי בהחית היותו אחד בדבר מן
הדברים שזכרנו , וזה מה שנקרא אותו רבוי הכולל .

(ד) יש רבוי שיתאחדו פרטיו בהחלט התכלית , ר"ל שאי
אפשר לכל פרט ופרט בפני עצמו להגיע אל התכלית המבוקשת
כי אם בעזר שאר הפרטים , וזהו מה שנקראהו רבוי הכולל
במחלט .

(ה) יש רבוי שיתאחדו פרטיו בשוי התכלית , ד"ל שתכליתם
הוא .

(*) ואֱהֲלִים דהכא שפיר מפרשה רש"י ור"א חכ"ע וברש"ם והרד"ק
והרמב"ם לזכרם ור"ה המ' האשכנזי מלשון מור ואהלות,
כי המעך המאמר מסייעתם .

הוא אחד בדומה, אבל כבר ימצא לכל אחד מהם דפרט
בתכלית כל פרטי מין אחד, והוא מה שנקראהו רבוי הכולל
במופשט * (א)

(ב) כל רבוי הכולל במופשט, יבוא ע"מ שם יחיד, ההוא
יקרא לבעלי ההגיון האישי או הכלתי נוספרי ואין לו
משקל הרבים כדין כל שם מופשט.

(ג) כל שם עלם כללי יפתח שני שמושים * (1) שמוש
הפרטי, ובכחית השמוש הזה יש לו משקל רבים דהיינו
דבוי הפרטים * (2) שמוש הרבוי הכולל במופשט, ובכחית
השמוש הזה אין לו משקל רבים, ומזה הטעם האחרון נאמר:
ויהי לי שור וחמור.

(ד) הרבוי הכולל במחלט משקלו משקל הרבים ואין לו משקל
יחיד, לפי שתכליתו אינו באחד, והתכלית הוא העקר, ומזה
דין שמות מלקחיים ונוספריים והדומה להם.

(ה) יש שמות שישתמשו ד" שמושים כענין שם עם * (1)
בכחית המצא ענין רבים, כל עם ועם כלשונו, ישמש
שמוש הפרטי, ומזה הטעם עם רב (2) בכחית היותו
מורכב מפרטים רבים מתאחדים בתכליתם ישמש שמוש הרבוי
הכולל במחלט, ומזה הטעם הן רבים עתה עם הארץ *
(3) בכחית היותו מורכב מאישים רבים דומים בתכליתם
תכלית האדם, ישמש שמוש הרבוי הכולל במופשט, ומזה הטעם
רבתי עם, כל העם * (4) בכחית הרכבתו
לכדו ישמש שמוש רבוי הפרטים ומזה הטעם דברי העם
אשר דברו אליך.

ומערה נחזור לעניננו הראשון, ונאמר שיתב אהלים
הוא רבוי הפרטים לכד, ובשדכד ד"מ מאלה יעקב
ומאלה לבן ומאלה נחור יחדיו נכנה אותם בשם אהלים אבל
תיבת

* עליו אמרו בעלי ההגיון כל כללי הוא במופשט, ולא
במחלט, לפי שאי אפשר לשני נמצאים מחלטים בלי
הבדל כלל, וההבדל יעשה הפרט, וכל דמיון ואינו
פי אס הפשטת ההבדלים בכח דעתו.

תיבת אֹרְקִים היא הרמי הכולל במחלט ר"ל להיות לכל
בעל רכוש אֶלֶס רבים, אֶלֶר ואֶלֶי גִּשְׁו ואֶלֶי שְׁמֹתוֹ
ואֶלֶי עֲבָדוֹ ואֶלֶי מִקְנֵה, הַמְתַּאֲמָדִים בְּתַכְלִיתָם לְצוּרֵךְ אֶדוֹן
אֶחָד, עוֹשֶׁר שְׁמוֹר לְכַעֲלֵיו, הַמָּה יִקְרְאוּ בְּשֵׁם אֹרְקִים, וְכֵן
כְּתוּב אִישׁ לְאֶתְלֵיו, אִישׁ לְאֶתְלֵיךְ, וְלִכֵּן לֹא כְּמוֹת
מִקְשֵׁם הַזֶּה מִשְׁקֵל יִמִּיד אֶתְלֵי (סִימֹן ח) כִּי וְהִלְכֵת
לְאֶתְלֵךְ הַכְּמוֹת (שׁוּפְטִים י"ט ט") בּוֹדֵאִי שֶׁהוּא מִשְׁקֵל
הַרְבֵּים בְּטַעַם וְהִלְכֵת לְאֶתְלֵיךְ הַכְּתוּב בְּתוֹרָה (דְּבָרִים י"ו")
וְאִין לְמוֹשֶׁה לְחַסְרוֹן י"ד הַרְבֵּים כֶּס"א לְעֵיל - וְכִדְוֹמָה
לִזֶּה מִיָּנֻס לְשֵׁם הַר רַבּוֹ הַפְּרָטִים הָרִים, וְרַבּוֹ הַכּוֹלֵל בְּמַחֲלֵט
הָרֵר, אֵין שְׁמִשְׁקֵל הַרְבֵּים הַלְּחָרוֹן הוּא מִשְׁקֵל הַיִּמִּיד וְדוֹמֶה
זֶה לְעֵינֵן שֶׁם עַם (סִימֹן ט") וּבִאֲשֶׁר אֲבֵאֵר עֵתָּה .

הַר שֶׁם עַלֵּם כֻּלָּיו, יִשְׁמֵם (I) שְׁמוֹשׁ הַפְּרָטִי, מוֹשֶׁ
הַטַּעַם הָרֵר הַמֶּלֶט - (2) הַרְבֵּים הַכּוֹלֵל
בְּמוֹפֶשֶׁט, וְמוֹשֶׁה הַטַּעַם וְזָדוֹם מַעַל כֹּל הַר, הָרֵר נֶסוּ
(סִימֹן ז") .

הָרִים - רַבּוֹ הַפְּרָטִים, יִקְבֵּץ הַר צִיּוֹן וְהַר תְּבוֹר
וְהַר מִרְיֹן, וְאֵם הַם רְחוּקִים מֵאֹד זֶה
מוֹשֶׁ - וְיֵשׁ הָרִים הַבְּמוֹקִים בְּמוֹקֹם, בְּאֲחֻזִּים וְגַשְׁלִים זֶה זֶה
עַד שֶׁבְּמוֹקֹם שִׁפְסוֹק הַלְּזֵד יִתְחַלֵּל הַשָּׁנִי, כְּמֵה שְׁקוּרִין בִּל"א
(אִין נַעֲבִירָנָה) הַהוּא יִכּוֹנֶה בְּשֵׁם :

הָרֵר יִשְׁמֵם שֶׁם זֶה (I) שְׁמוֹשׁ הַרְבֵּים הַכּוֹלֵל בְּמַחֲלֵט,
בְּבִחִינַת הַיּוֹנוֹ מוֹרַכֵּב מַפְרָטִים רַבִּים
מִתְאַחֲדִים ר"ל בְּמוֹקֹם גַּם בְּתַכְלִיתָם, כִּי עַל הַרֹב
בְּמוֹקֹם הַהֵר (לֹא בַּהַר אֶחָד) שֶׁם יִהְיֶה מוֹזָא הַמִּתְכַּת, וְכֵן
מִיָּנִי מִחֶבֶר, וְכֵן כְּתוּב וּמִהָרֵרִי תִחַזֵּק נֶחֱשֶׁת . (2)
שְׁמוֹשׁ הַפְּרָטִי בְּבִחִינַת הַיֵּת הַהִרְכָּבָה הַהוּא אֶחָד כְּנֶגֶד הַרְבֵּבוֹת
הָרִים הַבְּמוֹזָאוֹת עוֹד בְּמוֹקֹמֹת אֲחֵרִים אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם יִתֵּד
כּוֹעַל שֶׁם :

הַרְרִים

דברים • שמועו שמוע דביו הפרטים מן הדבר כמו
 עמים מן עם, יקנן הדבר מוואכ ודאר שער
 וכדומה להן, וטעם הדבר קדש, הדרי קדש, שיש בארץ
 בקדש כדריס דכיס, וכן בארץ הקדש •

הנה כ" השמות האלו ראיתי למשל על מה שאמרתי
 אולי ימואל המחקר המשכיל עוד בהנה ובהנה ואלי
 לא באתי אלא לבאר ענין דביו הפרטים ודביו הכולל והכלל,
 וכן די כמה שאמרתי •

דבר לחכמת דורשי לשון עבר ולכל הקורא במכתבם
המאסף ! *

ראיתי את האדם והנה כלו תכפובות, כפיו ידבר ודבר ודבר
 כל עמו, מואל שפתיו ידיו מאבו לעשות, ואמרתי
 זו רעה מולה תחת השמש, וראוי לעורר יעלי בני אדם,
 יבחנו כס מחשבותם ויראו מעשיהם, ואז יבינו כי בדרך
 דברתי • ושרם כל אומר כי אין בוגתי להוכיח דבי אדם
 ולהגיד לאיש על פניו דרכו; כי לא בעל דברים אנוכי, גם
 לא כסיתי לעשות באלה: גם לא אכבירה מלין ולא אכבוד
 אותם מחמים, כי לא יועילו רב דברים; השומע ישמע קול איש
 מדבר, והמשר גם קול תרועת מלחמה לא ישמע • וזמי
 פרש באיש אומם אבנו תשמוע ?

אמנם את זה ראיתי ונתון אל לבי, יום יום אנשים
 דבים וכן שלמים ידברו בענין חנון הקברים, אלו
 פיהם ידברו את דעיהם כשער, ואלו בדפוס יוציאו מחשבותם,
 אלו ואלו יאמרו: "כי אין טוב לחכמת האנושי כ"ל לחנך
 את בנייהם בדרך ישראל מעצוריו, ללמדו תורת ה" יתורת
 האדם בדרך המתר טוב והיתר נקל, וטוב לבחור אנשים
 מלומדים עשות כדבר הזה; זכהות כי אין ביכולת כל איש
 לבחור לו איש ישר מלא חכמות, הן מטעם הכבדו, אש
 לא ידע לבחור באיש טוב ומאום הרע; והן מטעם כספו, אש
 לא תשיג ידו די שגר המלמד והספרים אשר הם ילמדו;
 ואש מטעם המלמדים המעטים אשר יכשרו וישכילו בכל דבר
 חכמה

• המכתב הזה נמלא בבית סופרנו מעמיק סוד הכ"ח היקר
 צ"ה זנוויל פרידלענדער ולא גודע, מי כביאו שמה •

ה' חכמה זמרה, ע"כ טוב וישר הוא ליסד בית חנוך ולהוסיף
 "סם אנשים מכונים בדרך גדול בנים, בדרך הלמוד וכדור
 "ארץ" ובאלה רבות ידברו.

אבר אם כלם יתאוו תאווה אין אחד ימולא תאוותו, אם
 צם יש לאל ידו; דורשים ללחם ואין מורס ואין
 זורע ואין קוצר, והלחם מאין ימוא? לו ויכילו זאת ויתאספו
 יחד כעשיר כאיש אשר חכמתו עשרה לדבר על אודת הדבר
 הזה, ואם כפעם אחת לא ישיבו הדבר על מכונו הראוי יש
 יושלו עד שא אל תכליתם, בי אם אין תחלה אין תכלה.

ואליכם חפצי טובת אחיהם, המתגדבים בעם, אשים
 דברתי! הטוב טוב לכם בי תחוננו דל ותשפיעו
 מוטובם עלי אביון, אז בי תחוננו ילדי העניים בילדותם
 למנוע לא יאטרכו לכם ביונים יבואו? האמנתי! בי אדבר:
 טוב האחרון מן הראשון. ובענין הזה יאות לשמוע מחשבות
 בעניים נוקלי טובתכם, ובלי ספק יענו בלם לפה אחד:
 טובת שניהם האמת קודמת לטובתם.

ועתה אם יש את בפת איש מכם (יודעתי בי דב
 מוספרכם) לתת לבסוף מוצא ולליות ממקדרי
 בית חנוך הנערים, הן כמד נמסוים מידי שנה בשנה, אז
 לשנה ולשנתיים דברו בל נגד אחיכם, הודיעו רצונכם את כל
 למנוע יראו דברים וכן יעשו*) אחד המרבה ואחד הממעיט
 לעשות, רצונכם הטוב שיה וכלכם שוים בטובה.

ואם במסתרים תפעלו טוב, וזאת בסתר בלי יזכר
 שמכם עליו אך יעשו לכם, ברוכים צם אתם
 לה, כי אם אתם תחרישו, מעשיכם ידברו, פועל ידכם
 יסופר לכל, אם גם הפועל לא יודע: ואז תדברו על און
 איש כאמן, הוא יפרסם הדבר ושמוכם לא יזכר. וזדרך הזה
 יקובץ הכסף (גדבת יראי ה') על יד, ואולי בקרב ימים
 ירבה ויפתיק למלואות רצונכם זרעון אחיכם שבשמים, טוב
 לכם כל הימים.

ועתה

(*) וטוב לכם כי תרצו אגדת לחדל"ע וזהם יפינו מעשי
 לבכם כהמאסף.

ועתה שמעו נא גם אתם דורשי ל"ע! נתתם שמחה
כלבי, בדבריכם אשר הפגתם בישראל בנחל
הברשור, וזה שמו אשר יאות לו, כי שאלתם מים מקמיני
החכמה, והיה לכם מלח על כל גדותיו דברי בשורות ונחומים
לכל איש משכיל דורש אלהים ואוהב האדם, כי מי ומה יעצור
בו להביא מחשבותיו על לוח, אם מלאו ה' רוח חכמה, תחת
אשר עד עתה לא ידע אל מי יפנה ויערוך דבריו, הידוע
ספר מיוחד? לא תשיג יד כל איש לעשות כן. ואם יש
לאל ידו ענותו תעצור בו לאמור: מי אתה לבוא בקהל ולא
ידעת היטיב דברך אם לא? לא כן הדבר עתה, לא יבוא
לדבר אתכם כי מתי נספר אתם, והמאסף יהיה לו לאבן
בזון.

אמנם שמעו נא גם עתה את בקשתי, אחר אשר שמעתם
משפתי, אם בלדק שפתי מעשיכם, אם באמת
ובתמים עשיתם את הדבר הזה: עשו נא גם את זאת, ואז
תגדילו חסדכם האחרון מן הראשון. ידעתי כי יש בכם
אנשים סגנים ה' בעושר וכלל טוב להטיב עם הנריכים
לטבתם; גם יש בכם אנשים אשר שקדו מיומיהם* על
שערי תורה ועל דלתות החכמה, מהם בעלי גמרא מהם בעלי
חכמה ויודעים בלשונות ורות. אם כן הוא, שימו נא לעיני
כל בהמאסף לחודש הראשון אשר תוציאו לאור, כי כדריכם
במועשיכם טובים, ואם בפיכם תדברו נכוחות, ישרים גם
אתם בלבתיכם. ואת זה תעשו: איש איש מכם יבוא להקריב
נדבת לבו, אשר בכסף בכסף, ואשר בסף סף לו יבוא ותלמודו
בירו, ללמד נערי בני ישראל דבר מה, הן בתורה ובתלמוד
והן בשאר חכמות ובלשונות אחרים, שעה אחת ביום לשנה
או לשנתיים או יותר בלי תשלום גמול כלל. והיה השומע
וירא את דבר ה' יארח בחברתכם, ואז תרבה הבלקדק ואתם
תצו לשם ולתפארת לעיני העמים.

ובי תאמרו: "נקל הוא לדבר ולהוכיח אחרים, ואת מי
"אין כמו אלה לקרוא בקהל: עשו! עשו! וידיו
"תמונות בחיך". לכן אודיע לכם את אשר צו ללבי,
אם תקום ואם תהיה עזתי ליסד חנוך הנערים פה בעיר
קעניסכערג, גם אנכי הנער אבוא עמכם ללמד הנערים
שעה

(* הם הם דבריכם בנחל הכשור דף ג'.

שעה אחת מידי יום ביומו, וזה לשון תנאים • והיה אך שדרי
להיות הראשון אשר קבל עליו העבודה הזאת, והלכה לפני
לדקתי ביום אחרון כי יבוא, והיה שלום!

ומרם אכלה לדבר, עוד דבר לי אליך הקורא! בקראך
את המכתב הזה אל כא תשפט את צמות לשוני
וזאת יוסי מליצתו כ"א הדבר הכתוב בו • כי לא ישפט
באיש כבדיו, ולא הדובר כצמות לשונו • והיה לעת מועד
אם יבואו עוד אחרים אחרי בדבר הזה, אגלה לכם את שמי;
ואם לא, אשים ידי למופי למען לא אבוש, אכן כעת שמי
הוא

פלאי •

ג

תולדות גדולי ישראל

תולדות החכם מוהרר זאב וואלף ז"ל מדעסויא •

בעשרים למדש אלול לשנה העברה צוה ה' המזכה
לחסידי היקר התורני כמחורר זאב וואלף
ז"ל מדעסויא •

החכם הזה כולד לאביו היקר כ"ה אברהם נרנן ז"ל
בעיר דעסויא בחמשה ועשרים למדש תמוז שנת
תק"א לפ"ק, והיה איש ישר וסר מרע, מנעוריו אהב
חכמה, הגה בתורת ה' יום וליל, גם בימי יגונו, עת צר
ומצוק יוצאנו לא סר ממנה, כאשר הראה בבאורו הנממד על
ס' איוב אשר הוציא לאור בשנת תקל"ט בהיותו בדליון
קראו בשם: פשר דבר, וכבר העידו אכמים וגדולי ארץ על
יקרת הבאור הלו, וכפרט נר דורנו החכם כמחורר משה נר מנחם
נרו באמרו: „בקראי בו מצאתי בהם דברים נכוחים וישרים למצואי
„דעת, מיוסדים על אדני התורה והחכמה האמיתית, כאמרים בלי להג
„הרבה ובלשון צחות וקל להבין לתלמידים המתאווים להבין את דברי
„הספר היקר, ויש בהם חקירות נכבדות, רבות התועלת
„בעינינו רגוים ונשגבים, דברי מוסר השכל ואמרי בינה „
ואחריו

ואחריו כל היקר המלך העורני כמבורר הירץ וזויל מר
במליצתו הכעוטה בחמור על המסחר שלו : " אך זה האיש
" פסה למעלה ויהי אור " ואל ארץ זבת וסנה צרה וחסכה
ועל זה הוסיף עוד לדבר במליצתו : " ריע גם בימי יענק
" לא שכחת כי איש אתה ! "

בשנת תקמ"א הוציא לאור ספר בלשון אשכנזי אשר קרא
בשם : עקרי דת היהודים *) בו ידבר על שלש
עשרה עקרי דתו, מיוקדים על דברי הקדושים חכמי התלמוד
ז"ל ועוד היה ברצונו להוציא לאור ספר גדול, על דבר
התורה והתלמוד כאשר הזכיר בעצמו בהקדמתו לס' עקרי
הדת **) גם על הספר הזה הסכימו דעתם רבים מחכמי
דורנו, כאשר עשה גם כן דורנו רבנו משה בר מנחם
באגרת כתובה בלשון אשכנזי להחכם המספר -

ד"ה בשנת התקמ"ד אחרי הודיע חפצו בכחל הכשר
להוציא לאור מכתב המאסף, וגם בקשנו מכל איש
חכם יודע ספר במקנה העברים להיות לעזר לנו, בא אליו
מכתב מהחכם הנל וברוכ ענותו יבטיח אותנו לתמוך דמ
בדבר הזה, גם הקים דברו כאשר יראו קוראי המאסף לשנת
התקמ"ד, יאמנם אהה ! בי לא יארכו לו הימים, ובטח
בלתה השנה כ"ל כפל למוטכ וסנה הוא חלה את חליו אשר
ימות בו, ואנחנו לא ידענו מה היה לו, כי ימים רבים
עברו אשר לא שמענו את קולו גודבר עמונו, ונאמר : אין
זה כי אם קרה לו דבר ונכתוב אליו, והנה תשובתו באה
אלינו בדברים החלה לאמור :

דעסויג יום א' כ"ח מנחם תקמ"ד " תתעמנו על רוב
" שלום, אתם רעי דוברי נחות ! חסר נועם
" דורשי לשון עבר תדפנה בשובע שמוחת ! מתק שפתותיכם,
" זמין ערביכם, המה חזקוני בחלי - כי זה במו שני חדשים
" נפילתי למשכ ולא נשאר בי כח עד כי דמיתי, הגיע קני,
" קרבה מקודתי, אך כנועם אמריכם הפאמלתי, קמתי
" מתשככי "

*) Grundsätze der jüdischen Religion. Dessau
1782.
**) Ebendaselbst S. II.

מחשכיו, אחתני בעמי, מי ראה אלה יחלו פנים ולא יראם
 ואת אשר נדרתי לאלהי צורי אותו אשלם, לערוך מערכות
 את נערי בני ישראל, וללמודם קשת הדעת, איך יורו חזים
 למוול אויביהם, אשר בפחיתם יריבו להרוס יאדוי הדת
 וכו' ועוד הרבה לדבר במוכתב הזה על דבר מציאות
 הנורא; אמנם בטרם כלה לכתוב כשל כמו, ולא היה בו
 דוח לכלות כאשר כתב בעצמו בסוף הכתב: "אחרי כי כשל
 כחי, לא אוכל עוד להוציא דבר מפי עד אשר יהיה ה"
 אתי ויאורני חיל."

אחרי כן נא אלינו כתב מחמשה לחדש אלו, בו כלה
 לדבר את אשר החל במוכתבו הראשון, ותמי רוחנו
 באשר שמענו קולו מדבר אלינו לאחר: "הנה עד כה עזרני
 ה' והקימני מערש דיו וכו' אך בטרם חדש ימים תוכלתנו כנזכר
 כבוא אלינו אגרת מאשתו, במר תשא קולה ותנך על אישה
 כי לקח אותו אלהים ואיננו ותשאר היא ושבעה בניה, קהל
 אבי יתומים ודין אלמנות ירחם עליהם!"

לזכרון המכם הזה נניח פה קצור הדברים אשר צוה לביתו
 בטרם מותו, הן כמה יעידון על צדקתו וישרת
 לבנו: "בני! דעו איפוא אשר צויתי אתכם,
 בראותי כי נחלתי, ואפס בחי; ואולי קרוב
 יום לבוא עתי, לכן עתה שמעו לי, שמעו
 את וואלה אביכם דרך ה' אתכם יאלף, נחמו את
 אמכם, אהבו אותה רוצו לעברה ולהחיותה,
 אהבו את נפשכם, גם את אחיותכם, היו
 עוזר להן, אמרו קדיש כל השנה כולה, את כל
 חודש שנים עשר לא תלבשו מלבושין שחח, לא
 אתם ולא אמכם, היו שקט ושאנן אל תרגזו לאיש
 ואשה, קטן וקטנה, עבד וישפחה, מלכים וערלים,
 ואל תמעלו מעל לעשות בשקר לאדם ישראל
 וגוי יחד, כשתבואו לקחת אשה אל תקחו
 מאלה שיצא עליהם שם רע. מבני החקירה
 אני מבקש להשכיבני, במשכב אבותי, ולא
 יספרו בשבחי או בקלוני, גם הורש לא ידרוש
 בכבודי כ' ברצותם, ייער אוזן השומעים
 לשוב אל ה' בכל לבכם, והם וכל הקהל
 הקדש ירחמו על אשתי ההשוכה שהיא
 משפחה מפוארה ועל בני ובנותי נקיי חסד.
 את

אר הדברים האלה צוה לביתו, ויגוע בטרם קצו בן שלם
ושלשים שנה, עס ה" הרים במספד קולך ובכה
השכר! כי כפל איש במחניך, גם הדת תשא נהי כי כפל
מגן לה, לחם את לוחמה בשער, אהה כי כפל גבורה
ויאכר כלי מלחמה; גם אנחנו כל ימי היותנו עלי ארץ לא
נשכחנו כי עשה טובה עיננו לתמוך ידנו במכתבו היקרים,
עדי עולם חתום וזכורם בלב.

חברת דורשי לשון עבר.

ד

י פ ק ד מ ק ו מ ו .

ה

בשורת ספרים חדשים

מודעה מ"כ ספרים בכתיבת יד.

ה ת י מ ר ה .

גורלור ההיל חזרו אחד מהגאונים הקדמונים, הנו
נפגת פענח מגלי רזיא את העתיד
לבא, ואשר יקרה באחרית הימים נכתב בכתב יפה בעגולים
וציורים יפים, בדיו אדום נקמד למראה, הס" הזה מיוחס
ליב" המולות, ו" המשרתים ולמזל השולט בעתו ע"ד סוגיות
שפת דק"ה המפורשת באר הטב בלוח מסודר בשלחן ערוך
נקמד להשכיל, זאת המכמה מודעת בכל הארץ בשמה
Geomanfia .

אבני שוהם מאה ושתיים שמיניות יקרות מכל כלי
חמדה ויהם שירי מוקר השכל אשר חכרם
החכם

החכם הנעלה מדקדק ומוזהק כבוד מזהיר משה בן גרעון
אבודיכטו כ"ע .

תולדות האר"י והוא ספור דברי הימים להרב המופלא
היחיד בדורו המקובל האלהי קדוש יאמר
לו כמפור"ר יצחק לוריא אשכנזי ז"ל תלמידו של הרב
הגדול האלהי מלאך ה"כנאות הוא כמורר משה קורדוביירן
הספרדי ז"ל , כל הקורא בו יראה מעשה ה"כ כי מורא הוא
שבו בימיו ניום הולדו עד יומנו עלותו לאור באור החיים .

בעל ההלומות ספור הלוי נשיר, כמחזה לילה פלום,
מגיד לאדם בבלי העולם והכסדו
ברדפו אחרים ומעלות ושכר הנודות ודעות הטובות כי
יתום דרכיו .

הוראת בעל דין ומסכת עדיות האפוסטולי
באוי"ג עליו"ס לקיים ולחמץ י"ג
עקרי תורת ה', ועדות פיהם משיחים לפי תומם לכחיש
ולשרש ט' שרשי אמונתם חכרו החכם כמפורר דין דוד נשיא
ז"ל אם להחכם יוסף נשיא מחבר ס' תורת יוסף בקאנדיא
שנת הקץ לדברי רוח .

ספר הבלימה או ספר בלימת הגוים (זכרו בעל
שפתי ישנים) חכרו רב חסדאי גאון,
בו י"ב פרקים נגד המושח המדומה בכאור מאמרי תלמידיו
ודברי המאמינים בו, ועמו פירוש נחמד באר הטב על כנאות
הכה ישכיל עבדי להרמב"ן ז"ל, וגם ויכוח על האמונה שהיה
בין החכם המפורר כמפורר אליהו מאגישטרא"טו ובין
הכומר פראנסיסקו די אקנו פינדינמו באר
אורביטו .

עדר האמונה (גם זה נזכר בס' שפתי ישנים) חכרו
החכם כמפורר משה הכהן מטורטילא
כ"ע, ובו י"ז פרקים בפלפולים וסתירות אמונות הנזכרים ע"י
פסקי תל"ד חכרו שנת הקל"ד .

כנפי יונה ספר משוכח ומפורר בפי כל על דבר נפלאות
פעולותיו ופגולותיו בעתות נזרה בנרדפו שנות
הקדש קמיעות וטמושים אחרים על דרך הקודי וכסוף הספר
שבע

שבע שאלות תשובות להאר"י ז"ל על דרך ח" קטלה ל"ו יחד
השבע.

בשורת ספר אהבת דוד מהמסס הסולל כמחזור דוד
פראנקו נרו.

כר אמר דוד: קנא קנאתי ללשוננו המקודש והאלהי
קנא גדולה נראותי כל העמים קרבות יחפזון, לגדר
דבר דבר נכרח שורש וענף מכל נמצא חכרון שמות ופעלות
אנשי השם. איש איש בלשון עמו בארצותם לגוייהם עשו להם
ספרי מלות, למצוא דברי חפץ בכל מדע וחכמה, על דרך
א"ב. (וביתר שאת בזמננו זה באינסקיפולוכ"א) ורק
שפתינו איתנו ארש חמדה יבשה אין כל, והנמצא בנצנצת ספרי
הגדרים והתשבי ודכוותייהו, וכפתחי שערים לספרי פילוסופיה,
אך מנער המה; לכן בינותי בספרי הקדמונים, גם שב גם
ישים בנו ובולתנו ומנאתי הון לי מפורד ומפורד, חשבותי
דרכי ואשיבה רגלי להתחיל המלאכה אחת לאחת אות באות;
אך פורה דרכתי לבדי ואין איש אתי לא עזרתי הנשם המלוש
בבדות עיני וכח לחי מפני זקנה ושיבה, ולא דעת הכחש
לכא עד תכלית המלאכה בהעדר כח התבונה הנצרך לישא
עבודה קשה כזאת, רק אגורתי אתגבר בארי אקוזה
העללים בני גילי השוככים על מטות הבטלות להיות לעזר
לי ויביאו איש שוכו אל עזי מערתי ויעשו חיל וימלאו דברנו
על אחת כמה וכמה טובה בעולה, ומה" תהיה משכורתם שלמה.

דוד פראנקו מינדיס.

מודעה

אם ברצון איש לקחת נזרת חכם דורנו כמחור"ר משה
בר מנחם נר"ו כאשר באה בשער המוסף לשנת התקמ"ד
מהזייר המפורסם חנר למחלתנו הב"ח היקר כ"ה משה
בר"ש יחי' יונתא אלנו, מקחו וי"ו גוטע גראשען
וכן נזרת המסס הרופא כמחור"ר הערץ נר"ו מאת הזייר
ממורקס (Chodowiecki) מקחו י"ב גוטע גראשען.

תנחת דורשי לשון עבר.